

(Ausdrucksweise) u poglavlju o teoriji vrijednosti (Kapital I) — dodali bismo: ne samo tu — onda Marx obrat k „realizaciji“ filozofije prikazuje i sebi objašnjava kao promjenu u znanstvenom stajalištu, u gledištu znanosti kao nečeg subjektivnog („u ljudskoj glavi“) spram samog „materijalnog“ (das Materielle), a ne kao samo gibanje (Bewegung) onog što jest u njegovim oblicima (Formen) koji tendiraju „negaciji“ i „propasti“ (Untergang) postojećeg (des Bestehenden), iako mu je zapravo baš do toga stalo. „Racionalni lik“ dijalektike nije samo „pozitivno razumijevanje (Verständnis)“ nego *gibanje same stvari*, i nije tek takvo razumijevanje „kriičko i revolucionarno“ nego je to sama dijalektički artikulirana zbilja u koju spada i „razumijevanje“ samo. „Znanost“ nije tek „slika“, svijest o ... zbilji, nego je sama zbilja „znanstvena“, pa se zato može pojaviti i kao „slika“ itd., „u ljudskoj glavi“. Zato nije bitno da li se „idealistička dijalektika“ suprotstavlja „materijalističkoj dijalektici“, jer bi u oba slučaja to bila samo različita *interpretacija* „svijeta“ (to jest forma, esencija, ideja itd.) nego je bitno da li se „opće forme kretanja“ samo *sagledavaju*, u „procesu mišljenja“ ili se u praksi *mijenja* odnos forme i stvari, esencije i egzistencije i tako tvori prava, raščlanjena i u sebi jedinstvena zbilja. Ako „Kapital“ nije samo knjiga o zbilji nego *istinita* spoznaja zbilje, može on, nakon Hegela, biti samo prijelomna, revolucionarna samospoznaja zbilje kojom se ova uvodi u svoj modus osebičnosti i zasebičnosti (an-und-für-sich-sein). Od revolucionarne misli kao misli-čina, koji čin *pripada* bitno u *događanje* same zbilje, datira prava povijest, za razliku od predpovijesti“ (MEW 13, str. 9). Pitanje je samo tko je „subjekt-supstancija“ te povijesti? U skladu sa određenjem „subjekta“ u Rukopisima (1844) i Tezama (1845) kaže se u Predgovoru Kritici političke ekonomije (1859) da je to: „ljudsko društvo“ (ibid.).